

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 17.

V Ljubljani, 1. septembra 1879.

Tečaj XIX.

Vzgoja v samodelavnost.

Za okrajno učiteljsko konferenco v Ptujem priredil Ivan Kelc, učitelj pri sv. Barbari v Halozah.

Učitelj, živoč med narodom, je tako rekoč po svojem pozvanji prisiljen, spoznovati nrvnost in značajnost ljudstva, njega dobro in slabo stran. Jako zaslepljen in brez vse občutljivosti bi moral biti učitelj — izobraževalec naroda, ako ne bi iskal in premišljeval vzrokov slabe, a tudi dobre verstne nrvnosti, ter njihovih nasledkov pri pouku primerno in umno ne porabljal; marveč on se bode pital, ali je vzrok neugodnim razmeram društveno življenje, cerkveno ali šolsko naobraževanje? Vzrok temu so morebiti vsi trije navedeni, pa, če vprašaš cerkev: zakaj ni bolje? odgovoriti ti more: šibi, ravnáj, odraščeno zastarelo drevo, če moreš, ne dá se ti zrvnati, poprej se ulomi, preden pripogne. Poprašaj posamezne roditelje, zakaj niso njih otroci boljši? Odgovoré ti: Kako bi mogli mi svoje otroke drugače vzgojati, ker se tudi mi ináče učili nijsmo. Kaj je tedaj krivo, ka se tudi oni niso naučili nič boljšega? Reči smem: organizacija naših prejšnjih šol in način vzgoje. (Odkar so šole po Slovenskem, jim je bil poglavitni namen „ponemčevanje“. „Politische Schulverfassung“ ne pozna drugačnih šol, kakor nemških, kakor da bi v Avstriji sami Nemci živeli. — Previdni državniki so zdavno razumeli, da tako se ljudstvo ne omika. — L. 1848 je marsikaj zastarelega streslo, tudi šolsko organizacijo je pretreslo. — Drugače mora biti! Pa kako? — Ranjki Slomšek je prvi pot pokazal s svojo knjigo: „Blaže in Nežica“ v nedeljski šoli.

Prišel je naučni minister Thun, on je iskal izvedencev. Na Slovenskem je najdel škofa Slomšeka, in ta je bil prvi, ki je pisal ali pisati veleval slovenska berila. — Tako je prišlo, da je šolsko zakonostavstvo poznalo tudi Slovence. Odsihdob je šola veselo napredovala. Slovenci so se smeli po šolah slovenskega jezika

učiti, in to je bil prvi sicer mali korak do enakopravnosti. — Prišlo pa je leto 1866 in klic (umeten) po šolski reformi. Šolska postava l. 1868 je odpravila cerkveno nadzorništvo in l. 1869 smo dobili novo šolsko postavo, in po posameznih kronovinah prej ali slej dež. šl. postave. V teh postavah je uže govoreno o drugih deželnih jezikih, postava namreč ni odpravila tega, kar je uže bilo poprej pod duhovnim nadzorstvom vpeljano, namreč, „da se otroci začnejo poučevati v maternem jeziku“. Svet pa tega ni vedel, ali ni hotel vedeti, in to so nekateri tako razglasili, kakor da bile nove šolske postave nam večo pravico zarad maternega jezika prinesle in so od njih veliko za slovenščino pričakovali. Z l. 1870 se začneja nova šolska doba, imenujmo jo — nemško-liberalna ali vstavoverna doba. Reformirali, zboljševali so šolstvo tako, da uže to reformirajo, kar so prej zboljšali. Ta doba nas menda zapušča, ali nas še ni zapustila. Stvar je pa taka, da se je v tej dobi ponemčevanje na podlagi šolskih postav začelo previdno, polagoma tako, kakor še nikoli prej, ker sedaj ima vlada neposrednje šolstvo v rokah, šol in učiteljev je veliko več kakor prej, in učitelji so sedaj uradniki, ki svoje plače pri c. k. blagajnicah dobivajo. Ali to morda ni res? Kjer so Nemci v večini, kakor na Koroškem, se otroci po šolah še slovenski brati ne smejo učiti, po Koroškem so zginile nekdanje slovenske, in slovensko-nemške šole; seveda tam, kjer Slovenci skupno prebivajo, ne gre tako lahko in hitro in sedaj so tudi državniki bolje izurjeni in školniki bolj večji kakor nekdanj, za cesarja Jožefa, ko so nemščino zapovedali, v kakih 5 letih pa vse ljudstvo uže ponemčeno pričakovali. S prvega je le treba narodnjake iz vseh boljših služeb spodrivati, premestovati, drugo uže pojde s časom. — Kdor hoče kaj več o tem zvediti, naj bere: Gründung der öster. Volksschule „Helfert“ in pa življenje „Slomšekovo“, sp. „Kosar“; vendar toliko sem hotel omeniti, da se učitelji ložje, ako hočejo, v našem času orientirajo.) — Ako tedaj šola stavi podlago omiki, značajnosti in nravnosti, smemo tudi prašati: So li šole nekdanj ali so sedaj tako urejene, ko bi bile v istini temelj navedenim krepostim. Premišljevaje poprejšnje narodne šole in istih nasledke moram na to vprašanje zanikavno odgovarjati. —

Otrok pred šolskim obiskovanjem se naravno razvija, giblje se uže v zibeljki, če ne more drugega, pa roke in noge, hoče vstati in kako se čudi skerbna mati, ko naenkrat zagleda otroka sedečega, hoté kaj imeti, po čem segati i. t. d. Čim dalje raste, tem bolje ga žene narava v zmirom živahnejše gibanje. Tako se otrok naravno razvija, nagon za delavnost se ne sme zatirati, samo poželjnost do hudega mora se zavračevati in odvrčati; isto tako dela tudi vertnar, ki prirezuje drevesu le izrastke in divje mladike. —

Otrok nekaj odrastel, počne misliti na šolo, kamor vidi, da drugi ido, rad bi tudi on šel z drugimi vanjo in skakal poleg ovih; on hoče kaj več vedeti, kaj več poskusiti, kar mu doma ni mogoče. Ali kjer so odrasčeni tako nespametni, da mu sè šolo žugajo, pristudi se otroku šola, predenj vanjo stopi. Otrok poslednjič itak primoran v šolo vidi, da tam vlada polovičarstvo, potujčevanje, obupa sam nad sabo, samosvest se zgublja, to so nasledki jednostranske, nenaravno vzgajoče šole. Ako se pa uže otroku vzame veselje do vsega naravnega, do vsega lepega,

kar bi ga vzbujalo v samodelavnost, kaj čuda, ako potem med odraščeniimi nabajamo dosta izveržkov človeštva, ki zapadejo potem javni pravici. Tega bi ne bilo, ko bi narod bil toliko izobražen in bi došel do one, vzorne vzvišene samostalnosti in lastne prepričanosti, ktero zahtevajo naravne, človeške postave. (Omika sama na sebi ne varuje človeka hudega, hudeclem po uječah ne manjka toliko razumnosti, marveč dobre poštene volje i. dr.) Tedaš šola in posebno narodna šola mora drugačna biti, ka bode mogla vspešno delati na polju najtežavnejšega posla, na polju omikanja in izobraževanja narodovega. Solnce jednakopravnosti mora sijati vsem narodom mnogojezične Avstrije. Blažilni žarki njegove svitlobe naj razgrevajo vse krogove, vse narode. Protivniki spoznavši blagodelno svitlobo in neskrušljivo moč, bodo primorani vtihniti. (Konec.)

Anton Oliban.

Po občni buni svetovski, ne le mladenčevski ali posebej dijakovski, l. 1848 — oglasi se Ant. Oliban v „Sloveniji“ (št. 52) v dopisu iz Celovca: „Slovenščina na Koroškim“. — „Draga Slovenija! Ker se je, kakor ti je znano, tudi v Celovškim ozidji slovensko društvo včiniło, sim sklenil, ti posihmal zaporedama njega stanje in delavnost in sploh važniši prigodke iz slovenskiga obzira poročvati... Družbina čitavnica je vedno odperta, v kateri se zlasti ob večerih družbniki zhajajo, časopise prebirajo, se trikrat v tednu v slovenskim, enkrat v ilirskim in dvakrat v českim jeziku vadijo, sicer se pogovarja, včasí se kaki lepi in krepki slovenski sostavk krasnorečno progovori, naj večkrat pa se ktera zapoje iz slovenske gerlice, v kateri je v resnici več v napevi in besedi tako mičnih in iskrenih pesim, de jim ni para. Slava ljubljanskimu društvu za miloglasno domorodno gerlico“.

Tudi v tukajšni duhovščini slovenski duh veselo veje; letos so namreč slovenski bogoslovci med seboj v društvo stopili, so si svoje društvine postave naredili, imajo svojo čitavnico, časopise, knjižnico itd., vsak teden tudi en spisan list (časopis) med seboj na svitlo dajo, pod imenom Venec; in dvakrat v tednu se v slovenskim govorništvu za prižnico prav marljivo vadijo. Hvala jim, tako prizadetje gotovo lepi sad obeta.. Tako je s slovenšino na tukajšnjim učilišu, kjer jo uči g. Janežič.. kakor se sliši, se tudi per slovenskih kmetih na Koroškim ljubezin do slovenšine od dne do dne bolj vnema... po šolah slovenskih fará... oh koliko je zdaj na šolskih učeníkih po deželi ležeče! Naj bi spoznali, de pred vsim drugim oni nar berzdniši in nar obširniši poganj k slovenski reči in ljudskimu omikanju dati zamorejo, ako so pridni in marljivi, ako domovino ljubijo, ter srečo in izobražnost prihodnjiga naroda želé itd.“